

Профессор С.Қ. Қозыбаевтың
70 жылдық мерейтойы мен әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дағы
40 жылдық педагогикалық қызметіне арналған
«БҰҚАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯНЫҢ ОТАНДЫҚ ЖҮЙЕСІ.
БАСТАМАЛАР. ҮДЕРІСТЕР. МҮМКІНДІКТЕР» атты
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ

26 қыркүйек 2014 жыл

МАТЕРИАЛЫ
международной научно-практической конференции
«ОТЕЧЕСТВЕННАЯ СИСТЕМА МАССОВЫХ КОММУНИКАЦИЙ.
ВЫЗОВЫ. ТЕНДЕНЦИИ. ПЕРСПЕКТИВЫ»,
посвященной 70-летию со дня рождения и 40-летию педагогической
деятельности в КазНУ им. аль-Фараби
профессора С.К. Козыбаева

26 сентября 2014

MATERIALS
of the International scientific and practical conference
dedicated to the 70th anniversary and the 40th anniversary of teaching activities in
Al-Farabi Kazakh National University of professor S.K. Kozybayev

«THE SYSTEM OF MASS COMMUNICATION IN KAZAKHSTAN.
HALLENGES. TENDENCIES. PERSPECTIVES»

September 26, 2014

Ғылыми редакторлар:

с.ғ.к., Ж.О. Кенжалин
ф.ғ.к., доцент С.М. Медеубекұлы
с.ғ.д., проф. Г. Сұлтанбаева

Жауапты редакторлар:

ф.ғ.д., профессор *Ш.И. Нұрғожина*
ф.ғ.к., доцент *А. Әлжанова*
ф.ғ.к., доцент *Ғ.Т. Майкотова*
ф.ғ.к., доцент *А.А. Құрманбаева*

Техникалық редактор

Д. Байғожина

Профессор С.Қ. Қозыбаевтың 70 жылдық мерейтойы мен әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дағы 40 жылдық педагогикалық қызметіне арналған «Бұқаралық коммуникацияның отандық жүйесі. Бастамалар. Үдерістер. Мүмкіндіктер» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. 26 қыркүйек 2014 жыл / жауапты ред.: Ш. Нұрғожина, А. Әлжанова, Ғ. Майкотова, А.А. Құрманбаева. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 165 б.

ISBN 978–601–04–0859–3

Жинаққа профессор Сағымбай Қабашұлы Қозыбаевтың 70 жылдық мерейтойы мен әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дағы 40 жылдық педагогикалық қызметіне арналған «Бұқаралық коммуникацияның отандық жүйесі. Бастамалар. Үдерістер. Мүмкіндіктер» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары енгізілді.

Ғылыми жинақта жарық көрген материалдар журналистика саласында жүрген БАҚ қызметкерлері мен ғалым-зерттеушілер, сондай-ақ оқытушылар мен студенттерге арналған.

МАЗМҰНЫ

✓ КЕНЖАЛИН Ж. ӘУЛЕТ ДАҢҚЫН ӘСПЕТТЕГЕН АЗАМАТ	7
БЕКНИЯЗОВ Т. ҰЛАҒАТТЫ ҰСТАЗ СӘКЕН	8
СҰЛТАНБАЕВА Г. ГУМАНИСТ ПРОФЕССОР	10
✓ ШЫҢҒЫСОВА Н. ЖУРНАЛИСТ БОЛЫП ТУҒАН ТҰЛҒА	11
ҚАБЫЛҒАЗИНА К. ТАҒЫЛЫМДЫ ТҰЛҒА	12
АГЫБАЕВ Қ. ЕРЛІК ТУРАЛЫ ДАСТАН	15
ҚҰРМАНБАЕВА А. ЖУРНАЛИСТЕР ТӘЛІМГЕРІ ӘРДАЙЫМ БИІКТЕ	18
СӘБИТОВ Н. ЖУРНАЛИСТІҢ ЖЫЛЫ ЖҮРЕГІ	21
ОРЫНБАСАРҰЛЫ С. АҚЫЛДЫ МЕМЛЕКЕТТІҢ ӨЗ АҚПАРАТ МИНИСТРЛІГІ БОЛУЫ ТИІС	22
ӘЛ—ХАЛЕЛ ҚАРПЫҚ, САҒЫМБАЙ ШЫҚҚАН ШЫҢ, ҚОЗЫБАЕВ АСҚАН БЕЛЕС	26
КӨКЕНОВ С. ҚАЗАҚТІЛДІ БАҚ КЕЗ КЕЛГЕН ТАҚЫРЫПҚА БАРА БЕРЕТІН ӘМБЕБАП СИПАТҚА ИЕ БОЛЫП КЕЛЕДІ	28
ҚАБЫЛҒАЗИНА К. ЖУРНАЛИСТИКА ҒЫЛЫМЫНЫҢ ЗОР ҮЛЕСКЕРІ	31
УАНАСОВА Д. ЖУРНАЛИСТ ИМИДЖІ ӨЗ ЕҢБЕГІМЕН ҚАЛЫПТАСАДЫ	33
МУХАТАЕВА К. МЕРЗІМДІ БАСЫЛЫМДАР ЖӘНЕ ISSN АҚПАРАТТАР ЖҮЙЕСІ	34
ОШАНОВА О. ТЕЛЕЖАРНАМАНЫҢ БАЛАЛАРҒА БЫҚПАЛЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ҚҰҚЫҒЫН ЗАҢМЕН ҚОРҒАУ	38
ӘБДИЕВА Р. КІТАП ИНТЕРПРЕТАЦИЯЛАРЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМДАРЫН АЙҚЫНДАУ	41
ТОҚСАНБАЕВА Н. ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН МЕНГЕРУ – ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ДАМУДЫҢ НЕГІЗІ	44
ХӘКІМОВА Т. ЖУРНАЛИСТ МАМАНДАРЫН ДАЯРЛАУДА ЭЛЕКТРОНДЫҚ САНДЫҚ ҚОЛ ҚОЮ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ РӨЛІ	47
ӨЗБЕКОВА Г. КІСІЛІК ПЕН КІШІЛІК ИЕСІ	50
МЕРҒЕНБАЕВА Қ. ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРҒА ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР	51
РУШАНОВА Н. ЭКРАН МӘДЕНИЕТІ	52
ӘЛІҚОЖА Б. ПЛАТОН, АРИСТОТЕЛЬ, ӘЛ-ФАРАБИ ТРАКТАТТАРЫНДАҒЫ ГАММАЛЫҚ МӘТІНДЕР	54
ҚЫДЫРМАНОВА С. «ӨЗІН – ӨЗІ ТАҢУ» ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	61
МАЛДЫБЕКОВА Г. М. ӘУЕЗОВ ОМІРІ МЕН ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫ /«Көксерек» әңгімесінің тақырыбы мен идеясы/	63
ӨЗБЕКОВА Г. САТИРА ТУРАЛЫ	69
БАЛТИЕВА Х., ГУЛАМОВА М. ТҮРІК ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТІЛДЕРІНДЕГІ ТІЛ МӘДЕНИЕТІ ЖӘНЕ ҰҚСАСТЫҚТАРЫ МЕН АЙЫРМАШЫЛЫҚТАРЫ	72
АЛҚАМОВА Г. ИНТЕРАКТИВТІ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІН БИОЛОГИЯ САБАҒЫНДА ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ	75
ЧЕКЕТАЕВА Р., ОРАЗБАЕВА А. ҚҰМАШ НҰРҒАЛИЕВ - ҚАЗАҚСТАН МЕКТЕБІН АҚПАРАТТАНДЫРУШЫ, ЖАҢАШЫЛДЫҚТЫҢ ЖАРШЫСЫ	78
ҚҰРМАНАЛИНА Н. ИНТЕРНЕТ АҚПАРАТТЫҢ ТАРИХИ ДЕРЕК КОЗІ РЕТІНДЕГІ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ	79
ӘЛБАТЫРҰЛЫ І. ТАРИХЫМЫЗДЫ ТАҢУДА ЖАС БУЫННЫҢ ҮЛЕСІ ҚАНДАЙ?	82
ДАРХАНБАЕВА М. СПОРТТАҒЫ PR: ОРНЫ МЕН РӨЛІ	84
ТОҚШЫЛЫҚОВА А. ҚАЗАҚ БАСПАСӨЗІНДЕГІ ДІН МӘСЕЛЕСІНІҢ ЖАЗЫЛУЫ	90
ФАЙЗОЛЛА А. ҰЛТТЫҚ ТЕКТІЛІК ЖАЙЫНДА БІРЕР СЫР	92
ЛЕСКЕНҚЫЗЫ К. «АЛМАТЫКІТАП» БАСПАСЫ ТУРАЛЫ НЕ БІЛЕМІЗ?	93

қоғам жайлы іссапардан түйіп қайтқан әсерлері мен ойлары тізбектеледі. Жай ғана тізбектелмейді. Оқиға журналистің маңында басталып, өрбіп, аяқталады. Журналист туындыларында параллелизм сарындары басым. Сонау Еуропа не Америка, Түркия не Шығыс Азия жайлары әсерлі баяндау туған елге деген сағынышпен араласып, теңесе кетеді. Елінің ұлы, отанының азаматы атану журналистке басты сын. Міне, осы сыннан мүдірмей өткен журналистің туындыларында сиямен тараған күш бар, қуат бар.

Профессор, журналист, ұстаз-ғалым С. Қозыбаевтың бізге танылмаған әлемі бар. Бір қарағанда сондай ашық, сондай жұмсақ профессор кейде ұзақ ойға шомады. Журналист ретінде таңдаған кәсібінің мэтрі атанған, ғылым жолында тың да инновациялық қадам жасаған профессор, көсемсөздерін жиып, теріп баласындай қызғыштай қорып, оқырманымен бөлісуге асығатын көсемсөздің шебері. Қозыбаев әлемін зерттеу – уақыт ұсынған, замана сыйлаған миссия. Бұл бағытта профессордың шәкірттері алда талай зерттеулер жүргізіп, ғылыми ортада тың дүниелер ұсынары сөзсіз.

Н.Шыңғысова

филология ғылымдарының докторы

ЖУРНАЛИСТ БОЛЫП ТУҒАН ТҮЛҒА

Барлық шығармаларының кейіпкері – өзі. Өнегелі өмірін кітаптарына арқау еткен. Жүрегінен жарып шыққан ұтымды пікірлері өмірлік көрген-түйген мол тәжірибесінен бастау алып жатса, тың идеялары, жанашыл бастамалары қазақ журналистикасына деген қамқор көңілінен туындап жатады. Сүбелі еңбектер... Тартымды тақырыптар...

Қырық жыл бойы табан аудармастан журналистика факультетінде еңбек етіп, кәсіби журналистер дайындауға, қазақ журналистикасын дамытуға үлкен үлес қосқан ұстаз, ғалым, қайраткер Сағымбай Қабашұлы Қозыбаев туралы айтылар естеліктер аз емес. Өмірлік ұстанымын «Адамгершілік» деген ұғыммен тығыз байланыстырған ғалым қашан болмасын тек адалдық пен әділдікті жақтайды. Шәкірттерінің университет қабырғасынан кейінгі кәсіби қызметін бағалап, жеңістері мен жемістеріне жүрегі жарыла қуанып, сәтсіздіктері болса, қосыла ренжіп, қуаныш пен қайғысын қатар бөліседі.

Қазақстан журналистерінің барлық буынын тәрбиелеуге үлес қосқан ұстаз шәкірттерін қабілетіне қарай бағалайды. Ақпараттық ғасырдағы журналистиканың мақсат-мұратын жүзеге асыратын «ойлы журналистердің» қатары сиреп қалмаса деген пікірін бүркемей ашық айтады. Расында қазіргі ақпараттық технологияны терең меңгергенімен, тек жалаң ақпаратты жеткізуші рөлін орындау бұл кәсіптің жүгін жеңілдетіп жібермей ме? Жетінші кітабында «Журналист болып туа ма, әлде қалыптаса ма?» - деп сауал тастаған ғалым-ұстаз бұл сауалына тоғызыншы кітабында: *«Настоящий журналист – он открыт всем ветрам, имеет собственное мнение, принципиален в оценках и суждениях, безошибочен в поиске болевой точки темы»*, - деп толымды жауап береді.

Ғалым-ұстаздың бай шығармашылық әлеміне сүңгіп шыққан кімде-кім Қазақстан журналистикасының даму кезеңдеріне куә болады. «Отандық журналистика» сериясынан туындап жатқан ізгілікті ойлар, жаңа деректер, журналистиканың қыр-сырына бойлатып, мамандықты жаңа қырынан танытады.

Ғалым қаламынан туған еңбектердің бір бөлігі өңірлік журналистиканың өзекті мәселелерін қозғайды. *«Конечно, сейчас региональная пресса иногда просто выживает. Она дотационная, и вот здесь есть повод для размышлений – как помочь этой прессе? Здесь много серьезных проблем»*, - деуі оның аймақтық журналистика тағдырына бей-жай қарамайтындығын көрсетеді. Отандық журналистиканың дамуына үлес қосқан өңірлік бұқаралық ақпарат құралдарын «Алтын жұлдыз» сыйлығымен марапаттауы қоғам қайраткерінің тегеуріндей қағидасын бетке ұстап, әділдікке жүгінгендігінің айғағы. Журналистика Академиясының марапаты арқылы өңір журналистерін ынталандырып, кәсібіне деген қызығушылығын арттыру, журналистердің еңбегіне құрметпен қарауды қалыптастыру ізгілікті мақсатын орындап келеді.

Ғалым қаламынан туған журналистиканың тарихына қатысты құнды дүниелер шежірелі кезеңдердің куәсі іспетті. С. Қозыбаевтың редакциялығымен жарық көрген «Журналистика Казахстана» энциклопедиясы журналистика факультетінің студенттеріне аса пайдалы еңбек. Өңірлік газеттердің тарихын түгендеп, қазақ баспасөзінің алғашқы қарлығаштары болып саналатын газеттердің тұңғыш нөмірін мұрағаттардан іздеп, табу, сарғайған беттерін сараптау оңай емес. Осы

орайда зерттеуші облыстық «Рудный Алтай» газетінің тұңғыш нөмірін тауып, 1918 жылы 10 сәуірде шыққандығын анықтады.

Өңірлік жастарға арналған БАҚ нарығын, ақпараттық саясатын зерделеп, жастарды тәрбиелеу функциясына жете мән берген зерттеулері өз алдына бір төбе. Ғалым еңбектерінен жаңсақ, жалаң пікірді кездестірмейсіз. Қандай дерек келтірсе де, дәйектеп, дәлелдеп отыруы зерттеулерінің сапалы, толыққанды екендігін көрсетеді.

Көркем әдеби тілі мен мол тәжірибесі арқылы өмірдің мәнді, мағыналы кезеңдері мен әдеби көркем тілді қабыстырған эссе жанрына қалам тербей отырып, С. Қозыбаев тағылымға толы өткен шақтың құндылықтарын асқан шеберлікпен баяндайды. Еркін, ешкімге тәуелсіз пікірі, жан-жақты ой-толғауы, түпнұсқалығы, белгілі бір кезеңге, оқиғаға, тұлғаға баға беріп, қорытынды жасауы, деректің мәнді, мағыналы тұстарына оқырманның назарын баса аудару автордың тағы бір шеберлік қырын танытады. Автордың 600-ге жуық ғылыми және публицистикалық мақалалары, эсселері бар.

С. Қозыбаев Қазақстан журналистикасы туралы жазылған ғылыми еңбектерді қалт жібермей, ойынан шыққан зерттеулерге пікір қосып, ғалымдардың жаңа буынына ағалық ізгі ниетін білдіріп отырады. *«Егемендіктің елең-алаңын көрген, өтпелі кезеңдердің қиындықтарына куә болған, ғылымға да тәуелсіздіктің таңымен бірге қосылған ғалымдардың жаңа буыны бар екенін естен шығармаған жөн. Отандық ғылымның жаңа парақтарын жасайтын да, ұлттық ізденістердің шежіресін түгелдейтін де осылар»*, - деп қазақ журналистикасына қосылған іргелі зерттеулердің теориялық және практикалық құндылықтарын қуана қолдауы ұстаздық етуден жалықпаған тұлғаның адамгершілік биік парасатынан хабар береді.

«Гордое имя – журналист», «Когда болит душа...», «Времен и судеб властитель...», «Свет Звезды. Элита отечественной журналистики» т.б. авторлық сериялары мен қазақстандық бұқаралық ақпарат құралдарының шежіресі іспетті сүбелі, қызықты еңбектері құнды, маңызды мәселелерді жан-жақты және ауқымды қозғайды: БАҚ-тың қоғамдағы орны, саяси үдерістерге ықпалы, ұстанымы, менеджменті т.б. Журналистік шеберлік мектептерін жастарға үлгі етіп ұсынады. Дәстүр сабақтастығын жоғары бағалайды.

Өмірлік тәжірибе араға жылдар салып қалыптасады. С.Қозыбаевтың ғылыми мектебі жас ғалымдар мен журналистерге жол сілтейтін бағдаршам бола беретіні анық.

К. Қабылғазина,
ф.ғ.к., доцент,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

ТАҒЫЛЫМДЫ ТҰЛҒА

Кейде күнделікті күйбең тірлікпен жүріп, қатарында жаны сұлу, ойы озық, парасатты адамдардың бар екенін аңдамай өтіп кететін кездер болады. Алайда, осы құмырсқа тірліктен бір сәт қол үзіп, адамшылық тұғырынан қарар сәттер қара көрсетсе ләзім. Сондайда жақсы адамдардың жанында жүргеніне өзінді бақытты сезінерің хақ. Сол азаматтардың бірегейі – ҚазҰУ-де көп жылдар кафедра меңгерушісі болған, ҚР саясаттану ғылымдар Академиясының, Ресей телевизия Академиясының академигі, ТМД ЖОО-ның Құрметті профессоры, Қазақстан журналистер Академиясының президенті, тарих ғылымдарының докторы, профессор Сағымбай Қозыбаев.

Қазақстандық БАҚ-тың дамуына да орасан үлес қосып жүрген ғалымдардың бірі де осы азамат. Журналистика теориясына, тарихына қатысты мақалалардан басқа толымды, сүбелі жинақтарының, оқу құралдарының өзі бір төбе. Жылына торт-бес кітап шығарып жататын ғалымның қажырлы, қайратты еңбегіне таң қалмасқа шараң жоқ. Күнделікті шығып жатқан ақпарат құралдарының ауанын аңдап, талдау жасап, пікір айтып, өз ойын үнемі білдіріп отыратын, ел үшін еңбек етіп, халқы үшін қам жейтін қайраткер ретінде де танылған танымал тұлға. «Мемлекет үшін ұлттық журналистика бірінші қатарда тұру керек» дейтін ғалым қазақ журналистикасының атқарып отырған қызметін жоғары бағалап, «Алдағы 20 жылда қазақстандық БАҚ өзінің төртінші билік функциясын толық атқаратын болады» деген сенім артады. «Журналистиканың тілімен қоғамды емдеуге де, өлтіруге де болады» деп журналистік мамандықтың қоғамдағы қуатты күшке айналып отырғандығын өз шәкірттеріне үнемі айтып, құрметті мамандық иелері екендіктеріне де ынталандырып отыратын ұлағатты ұстаз.

Сағымбай Қозыбаев өз өңіріне танымал, ғибратты отбасынан шыққан. Сәкең бойындағы асыл қасиеттердің бәрі «әке көрген – оқ жонар» дегендей, Қостанай облысының Меңдіқара ауданында